

(foto Stojan Kerbler)

boj za dohodek, ne le za delitev

V obdobju med 7. in 8. kongresom Zveze sindikatov Jugoslavije so bili doseženi pomembni uspehi v razvoju samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov, političnega sistema samoupravne demokracije, v materialnem razvoju pa tudi v družbenem in osebnem standardu. Na kongresu nimamo namena mnogo govoriti o storjenem, ker vemo, da je čedalje več tega, kar moramo storiti, kot onega, kar je storjeno. Vendar pa moramo potrditi oceno, da je bil sindikat v minulem obdobju v središču družbenih dogajanj, da se je dejansko ukvarjal z resničnimi vsakdanjimi in dolgoročnimi problemi delovnega človeka in s tem precej pridobil na ugledu. Razvoj socialističnih samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov na vseh področjih in vseh nivojih ter položaj delovnega človeka, njegovi življenjski in delovni pogoji so bili in ostali osnovna vsebina aktivnosti sindikata.

V enoletnih pripravah na 8. kongres, ki so potekale (bolj ali manj) v vseh osnovnih in občinskih organizacijah, so se izoblikovala na republiških in pokrajinskih kongresih in konferencah sindikatov stališča do vseh osnovnih družbenih vprašanj. Hkrati so bile opredeljene tudi naloge, ki se jih bo sindikat lotil v prihodnjem obdobju.

Osnovna vprašanja na katera bo osredotočena pozornost delegatov na kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije, se ne morejo in

ne smejo razločevati od teh, ki so bila prisotna na republiških in pokrajinskih kongresih. Razlika je lahko le v poudarkih o tem, koliko je skupnega in splošno jugoslovskega v njih.

Prav gotovo pa bo v ospredju vprašanje nadaljnega razvoja samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov. V konstituiranju temeljnih organizacij združenega dela in delovnih organizacij smo že dosegli pomemben napredek. Toda v urejanju dohodkovnih odnosov znotraj tozgov, delovnih in sestavljenih organizacij združenega dela in med njimi prepočasi napredujemo.

Prav to področje pa je ključno za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov v vsem ekonomskem sistemu. Brez urejenih dohodkovnih odnosov ni spodbude za učinkovitejšo gospodarjenje, brez tega ni mogoče uveljaviti načela delitve po delu.

Rezultati, ki smo jih dosegli pri upravljanju delavca s tistim delom dohodka, ki ostaja v temeljni organizaciji, so dokaj spodbudni, čeprav imamo tudi tu še obilico dela. Sindikat pa se bo moral veliko bolj potruditi za usposabljanje delavca, da bo znal izkoristiti svoj neposredni vpliv in delegatski sistem – od krajevne skupnosti do federacije – za obvladovanje tistega dela dohodka, ki ga izdaja za skupne in sploš-

ne potrebe. Sindikat ima tu še posebno odgovornost, saj je bil predlagatelj teh delegatov in je za njihovo delo tudi odgovoren.

V okviru tega pričakujemo na kongresu zelo živahno razpravo o večletnem neprekinjenem zniževanju sredstev za razširjeno reprodukcijo v gospodarstvu in s tem v zvezi o pogojih gospodarjenja. Kljub vsem sklepom in resolucijam (bolje rečeno deklaracijam) tega ne obvladujemo in nam uhaja iz rok. Razprava o tem je prav gotovo nujna, vendar mora biti tudi samokritična, ker sami posredno in neposredno s svojimi odločitvami in zahtevami na to bolj ali manj vplivamo. Ko zahtevamo večje in boljše storitve, na primer v zdravstvu, šolstvu, otroškem varstvu in tako dalje, se moramo zavedati da to tudi več stane.

Kljub porastu storilnosti v zadnjem obdobju ostaja odprto vprašanje njene nadaljnje rasti. Očitno je, da je to eden osrednjih problemov, ki nas tare. Vse tarnanje (ki je sicer upravičeno) o nizki akumulativnosti gospodarstva ne pomaga, če se hkrati ne bomo borili za večjo storilnost. Dosegli smo določeno raven družbenega in osebnega standarda, ki ga moramo pokrivati iz dohodka. Splošne želje in zahteve so, naj se nadalje povečujeta, ne pa zmanjšujeta. Torej moramo ustvariti več

dohodka – in, seveda, bolje in več delati. Rezerve za to imamo. Zgradili smo in gradimo veliko novih, modernih proizvodnih sredstev in naprav, a očitno jih premalo in jih slabo izkoriščamo.

Naš odnos do dela je še vedno slab. Predvsem pa peša organizacija dela; tu občutno zaostajamo za razvitimi deželami. Seveda pa produktivnost dela ni odvisna samo od stanja in naporov v proizvodnji, temveč tudi od naporov in odnosov v vsej družbi in po tem se moramo v prihodnje dosledneje ravnati.

Pridobivanje in razporejanje dohodka in delitev osebnih dohodkov na podlagi vloženega dela sta bila tudi doslej osrednja dejavnost sindikatov. Doseženi so bili določeni uspehi. Skoraj da ni organizacije združenega dela oziroma delovne skupnosti, kjer ne bi bilo nič storjenega. Vendar smo tudi tu daleč od tega, kar smo pričakovali. Izbojevali smo boj vsaj v prepričanju, da je delo vsakega posameznika, vsako delo merljivo. Zdaj je naša dolžnost, da to prepričanje uresničimo v praksi.

Doslej smo preveč usmerjeni le v iskanje meril za delo v neposredni proizvodnji, merjenju delovnega prispevka delovnih skupnosti in posameznikov v njih, skupno ustvarjeni dohodek pa smo puščali v nemar. Prav iskanju teh meril mora sindikat

posvetiti v bodoče več svoje dejavnosti. To ni samo razredno vprašanje, saj mora del delavskega razreda nositi na svojih plečih vso odgovornost in posledice dobrega ali slabega dela, večjega ali manjšega dohodka, drugi del pa lagodno živi na nekakšnih povprečjih. Tu tiči tudi ključ do večje produktivnosti, do večjega dohodka. Znano je, da smo Jugoslovani dobri delavci in da veliko naredimo, če je delo dobro in smotrno organizirano. Zato imamo dokaze tako doma kot zunaj. Prav dobra organizacija dela in odgovornost pa nam v večini delovnih sredin manjkata. Vzrok temu prav gotovo ni neznanje, saj smo po vojni izšolali ogromno strokovnjakov in ni takih zagat, kot so bile v začetku izgradnje našega gospodarstva. Toda le skozi pravilno in diferencirano stimulacijo organizatorjev proizvodnje bomo sprostili ves ustvarjalni potencial, ki je tu nakopičen. Potrebna je torej odločna in brezkompromisna bitka z uravnilovko.

Nedvomno bo tako kot na republiških kongresih in pokrajinskih konferencah eno pomembnejših vprašanj tudi pridobivanje dohodka. Nekatere panoge so v ugodnejšem, nekatere kljub enakim prizadevanjem v slabšem ekonomskem položaju. Različno se zato tudi obnašajo pri politiki delitve. Od tega problema smo doslej v naši družbi bežali. S tem se delavci ne morejo in nečesto strinjati. Do zdaj smo vse preveč iskali rešitve v administrativnih ukrepih, s pritiski na povečevanje cen. Kam nas to pelje, vidimo. Iskati moramo

rešitve v združevanju dela, dohodkovnem povezovanju ter sporazumevanju organizacij združenega dela. Čeprav poredko, vendar tudi tu že najdemo dobre in spodbudne primere. Bolj se moramo poglobiti v to problematiko, in kjer so potrebni, morajo biti prisotni tudi sistemski ukrepi.

Področje standarda bo v središču pozornosti; predvsem vprašanje stanovanjske gradnje. To je za delovnega človeka osrednje življenjsko vprašanje. Z veliko aktivnostjo sindikata in drugih družbenih dejavnikov smo v minulih štirih letih zgradili več kot 580.000 stanovanj. Toda v zadnjem letu število novih stanovanj upada. Hkrati je gradnja čedalje dražja. Po ceni kvadratnega metra stanovanja smo v Jugoslaviji menda najdražji v Evropi. Očitno na tem področju še nismo dogradili sistema, ki bo omogočal – enakomerno in ceneno gradnjo stanovanj, in se moramo zatekati k različnim kampanjam.

Predmet razprave na kongresu bodo še številna druga vprašanja s področja družbeno-ekonomskih odnosov, samoupravljanja, življenjskih in delovnih pogojev in ne nazadnje o novem mestu in vlogi sindikata v družbenopolitičnem sistemu, ki ga gradimo.

Janez Barbarič

Poštni predal 29	22
Zvone Dragan Manj zemlje, več pridelkov	
Bojana Jager Nov odsev nerazvitih	24
Slobodan Dukić Kdo največ zasluži?	
Marjan Kos Ne dobiček, marveč harmoničen odnos	25

Iz časopisa NIN Bavbav elitizma	
Stanka Godnič S Štiglicevimi filmi po Sovjetski zvezi	26
Drago Grah Ohola samozaverovanost polpretekle dobe	27

Avgust Pudgar Predvolilne puščice in gospodarstvo	28
Vlado Jarc S poti po Madžarski	
Miran Šuštar Vietnamsko-kampučijski konflikt	29
Jacques Derogy – Hesi Carmei Kdo je ubil Haima Arlosoroffa?	

Janez Pečar »Pošteni« nepošteni kupci	30
Bogdan Pogačnik Toliko znanja kot še nikoli doslej	31
Branko Sosič Elektrika oživlja ohromele mišice	32
Alenka Puhar Komarji so močnejši od človeka	33

Slobodan Nešović Velika zarota	
Raphael Lenné Upokojitveni bankrot	34
Albin Podjavoršek Človek z dvema domovinama	35
Miodrag Žalica Tauern ekspres	36

Huda preizkušnja

»Pošteni« nepošteni kupci

Nekaj spoznanj iz obširne raziskave o tatvinah v samopostrežnih prodajalnah

Z nastajanjem in razvojem samopostrežne, samoizbirne in njima podobne trgovine se je pojavila tudi nova kriminaliteta...

kot smo mi, in nam s tem odkrivajo resnico o morali, ki jo imamo.

Odgovore kupcev bi lahko razdelili na več področij, in sicer: na tisto, ki izraža splošno mnenje o samopostrežni prodaji...

Večina vprašancev ni imela pomislekov glede ustreznega ravnanja prodajnega osebja, kar pomeni, da tisti, ki odkriva tatvine in nepošteno vedenje...

Nekako podobna so stališča, ki zadevajo dojemanje nepoštenosti v prodajalnah.

Vpliv trgovine

Samopostrežni in samoizbirni način prodaje je nasploh tako prirejen, da omogoča čim hitrejši prehajanje blaga od prodajalca do porabnika...

Sodobna samopostrežna prodaja je preračunana na to, da premamljivo kupca, da kupuje več, kot se je namenil kupiti...

Tako se v nalašč prirejenem ozračju, ob razstavljenem in nezavarovanem blagu, ob velikih količinah neznanjših reči...

Glede na to mora vsak kupec v takih objektivnih okoliščinah, ki so napeljuječe, zapeljivo, izpodbijajoče in ki nudijo priložnost za nepoštenost s svojim vedenjem...

Kaj pravijo obdolženci

Za raziskavo »Tatvine v samopostrežnih prodajalnah« smo mimo anketiranja in drugih podatkov, ki smo jih zbrali od milice in prodajnega osebja, tudi nepošteno kupce vprašali marsikaj...

Zoper koga?

Ker sta tako lastno ravnanje in nepoštenost v samopostrežnih prodajalnah nekaكو opravičljivi in sprejemljivi, ker se nepoštenim kupcem večinoma ni zgodilo nič posebnega...

Nepošteni kupci so torej izrazili visoko stopnjo kaznovanosti. Toda zoper koga? Zoper sebe?

Da je paradoks še večji in bolj presenetljiv ter razumevanje pojma poštenosti ali nepoštenosti še bolj zamotano...

Kako si razlagati »konfliktnost« v stališčih »malih tatov« in kako pojasnjevati razkorak med ravnanjem in mnenji?

Raziskava je pokazala, da so tudi glede na spol storilcev očitni razločki v dojemanju poštenosti v samopostrežnih prodajalnah.

Poskus razlage

Kaj izhaja iz vsega tega, kar so izjavili »tatovi« v samopostrežnih prodajalnah? Razumevanje dejanja, občutki krivde, neprijetnost spomina na dogodek, izkušnje...

tudi od tega, ali je kdo izmed nas prvič storil dejanje ali pa ga ponavlja, ali mu »zmikanje« v samopostrežbi pomeni šport, potrebo, samopotrditev...

Nekateri so storili svoja dejanja v stanju alkoholiziranosti, drugi pod vplivom »drog«, ki so jih največkrat užili iz docela medicinskih razlogov...

Velik del izprašancev je izjavil prepričanost, da deluje normalno, če kaj vzame. Normalnost ravnanja pa izključuje osebno odklonkost, zlasti se, ker prenekateri verjamejo, da tudi drugi krađejo...

Zadovoljstvo s »krajom« (čeprav največkrat neznanstveno) – pa vendarle je lahko motiviranost zanjo. Zlasti ženske se izrekajo za »prijetnost«.

Stališča o tem, ali si naredil napak ali ne, če si kaj vzela, ne da bi plačala, so verjetno projekcija na lastno ravnanje. Le-to kaže, da je podoba o sebi lahko drugačna od predstav o drugih...

Kar je najbolj pomembno, pa je naslednje. Če je za »poštenost« merilo, ali te vidijo ali ne (da si kaj vzela, ne da bi plačala) oziroma primejo ali ne...

»Biti prijat« pomeni biti nepošten, kriminalen in odklonjen. To pa nisi, če te ne primejo, čeprav si v resnici kraдел, ali storil kaznivno dejanje...

Kaj povzeta iz vsega tega? Majhne tatvine v samopostrežnih prodajalnah se pri precejšnjem številu ljudi štejejo za blažji prestopek, kolikor ne celo pretežno normalno vedenje...

– Naši anketiranci so večinoma povabili, da so bili nepošteni in da so s svojim ravnanjem tudi sami postali »tatovi«.

– Dejanje jih ni kdove kako presunilo in so sami zase, kaže, še vedno ostali »pošteni« (vsaj večina).

– Ker se tako vrednotijo, so se lahko izrekli za strogo kaznovanost in doslednost, pravičnost in korektnost postopka s tatovi in zlasti za izostajanje vzgoje in poduka ljudi...

– To bi, ne nazadnje, lahko pomenilo, da so pri njih moralne norme predvsem za druge, ki »krađejo«, in ne zanje, ki svojega ravnanja ne vrednotijo tako.

Ali taka stališča ne peljejo do izhodišča, da lahko vsi po malem »kraudemo«, če je ugodna priložnost to, ne da bi se pri tem zanjo sami kaj posebej trudili...

Tolerantnost za nepoštenost je torej pri naših anketirancih različna in meje, kje se konča, so dokaj nejasne, vsekakor pa niso identične s tistimi, ki jih določajo kazensko-pravne norme...

K razmišljanju o globljih vprašanjih

Mogoče je raziskava inštituta za kriminologijo v Ljubljani o »tatvinah v samopostrežnih prodajalnah« opozorila na to, da kaj malo vemo o vplivih trgovine na človekovo vedenje...

Gneča (foto Miško Kranjec)

strezni prodajalnah« opozorila na to, da kaj malo vemo o vplivih trgovine na človekovo vedenje. Verjetno pa se pri nas še niče ni vprašal, kakšna je sploh »kupčeva socializacija« s samopostrežno prodajo...

Pri motivacijah človekovega vedenja in v procesih, ki ga vodijo, da se ravna prav tako in ne drugače veliko vprašanih ni tako preprostih kot določevati ceno blagu in ga

razstavlja zaradi prodaje. Zato se kot negativna stran nakupovalnega vedenja kaže kupčeva alienacija in v najbolj skrajni obliki tudi kot tatvina in kriminalnih vrst (zamenjevanje predmetov, uživanje predmetov, odnašanje oziroma kraja, zamenjevanje nalepk s ceno, tatvine s pomočjo zastarelih blagajniških listkov itd.)

S tega zornega kota se pojavlja tudi zamotano kriminalno-politično vprašanje ali množična »kraja« pretežno neznanstveni v samopostrežnih prodajalnah, zlasti zaradi večine neprijetih nepoštenjakov...

odpira kot rešuje, ostaja odgovor še vedno odprt in izredno pomemben. To, kar so nam hote ali ne hote razgrnili anketiranci, napeljuje na misel, da je skoraj v vsakem še vedno ostal zahteven vrednostni sistem.

Ker pojav alienacije kupcev ni tako preprost in ker ljudi, ki krađejo, pa nimajo občutka, da so tatovi, ni tako malo, bo treba o vsem tem čedalje bolj razmišljati.

Janez Pečar

Iz tajne zgodovine Izraela

Kdo je ubil Haima Arlosoroffa?

Vprašanje je še boleče odprto, tragično dejstvo pa sta s krivimi pričami izkoristila Ben Gurion in Intelligence Service

Na plaži v Tel Avivu je bil 16. junija 1933 ubit »zunanji minister« Židovske agencije v Palestini Haim Arlosoroff. Umor še do danes ni pojasnjen. Avtorja knjige »Tajna zgodovina Izraela« – Jacques Derogy in Hesi Carmel – pa sta v enem od poglavij svoje knjige orisala, kako so umor s krivim pričanjem in z montiranim sodnim procesom izkoristile rivalске stranke v svetovnem židovskem gibanju in britanska mandatna uprava v Palestini.

Tri dni prej se je vrnil iz dvomesečnega bivanja v Nemčiji, kjer je Adolf Hitler postal kancler. Ženi Simi je pripovedoval o svojih berlinskih srečanjih in o tem, kako se je poskušal sestati z znanko iz mladosti, Magdo Friedlanderjevo, ki je postala žena šefa nacistične propagande, dr. Josepha Goebbelsa.

Haim išče Magdo Goebels

Ko se približuje poletje, je v Tel Avivu že vroče in vlažno. Po večerji sta zakonca s terase odšla na ploščad ob obali, da bi se sprehodila. Pot je peljala proti muslimanskemu pokopališču, kjer stoji danes hotel »Hilton«.

Sima je začela hoditi nekaj metrov pred možem, kot da bi bilo prišlo do krega med njima. Ko je Haim Arlosoroff dohitel ženo, mu je možki, ki je bil vstric z njim, posvetil v obraz z žepno svetilko in ga vprašal po hebrejsko: »Koliko je ura?«

Nekoliko presenečeni Arlosoroff je hotel seči v žep po uru. Neznane mu ni dal časa za to, marveč je pognil revolver. Sama enkrat je počilo in Haim se je sesedel v pesek. Sima je začela kričati. Pritekla sta sprehajalca, da bi mu pomagala, Sima pa je stekla v hotel »Kete Dan«, kamor je prisopihala, ko je urni kazalec kazal 22.30.

»Streljali so na Haima«, je izdala. Bila je sobota. Hudo ranjena Arlosoroffa so prepeljali v bolnišnico Hadassah dvajset minut pozneje.

»Morda veste, kdo je streljal na vas?« ga je vprašal palestinski policijski inšpektor Zelig Kampf, ki je pozneje postal šef policije v Tel Avivu.

»Ne«, je s težavo odgovoril Arlosoroff. »Zaslepili so me z žepno svetilko in potem streljali name.«

Kirurg ga je prepozno operiral. Ob 0,45 uri je Arlosoroff izdihnil.

Sima Arlosoroff je prišla v bolnišnico, ko je bil njen mož že mrtev. Prišla je iz hotela »Kete Dan«, kjer sta jo zadržala dva policista. Sima jima je nedoločeno opisala ubijalca – en velik in drugi majhen – ter pristavila, da sta imela orientalski videz.

»Kaj mislite pod označbo orientalski videz?« jo je vprašal eden od policajev, ki se je pisal Shmuel Shermester. »Jemenita ali Španca?«

Za občo rabo

Upokojitveni bankrot

Depresija, bolezen našega časa — Premagovanje potrtosti, tesnobe in žalosti

Upokojitev ne prizadene ljudi, ki so si je leta in leta goreče želeli. Zanje je to dan osvoboditve. Že prej jim je poklic pomenil le nekaj stranskega in so lahko ostali ljudje tudi brez njega. Vedno jih je zanimalo še marsikaj drugega, čemur se lahko sedaj povsem posvetijo. Drugi se sprijaznijo s to spremembo po 6 do 24 mesecih, kolikor so potrebovali, da so se prilagodili in privzeli nove navade. Svoj poklic so lahko imeli prav radi, vendar so dovolj duševno prožni in krepki, da si lahko rečejo: »Lepo je bilo, na svoje delo sem ponosen; sedaj pa je opravljeno in za menoj.«

Če ima srečo, zna sprevideti, kako nespartmetno je bilo, da je imel svoj poklicni položaj za merilo za vse. Sprijazniti se mora, da je bil le eden mnogimi, ki so se gnali navzgor, da ni bil nič posebnega, da ne svet, ne tovarna, ne urad, ne stranke niso čakali nanj in da so zunaj poklica še drugačne vrednote. Ko se dokoplje do tega spoznanja, mine tudi že depresija. Tako sem tudi hkrati pokazal pot, kako se je treba uspešno boriti proti pozni depresiji. Najboljša pot je osvoboditev samega sebe in preprečevanje depresije. V resnici namreč lahko preprečimo upokojitveni bankrot.

Drugače je pri ljudeh z depresivnimi značajskimi potezami, ki so obrnjeni navznoter in težko navezujejo stike z drugimi ljudmi. Gorje takšnemu človeku, če je živel samo za svoj poklic, se z njim zli, bil trdno zasidran v poklicnih navadah in je svojo zaposlitev in poklic potreboval kakor opij zoper svojo notranjo praznino ali je vanj bežal pred samim seboj. Zanj se na dan upokojitve tako rekoč zapre dovod duševnega kisika.

Površno ga potem takole ocenjujejo: Sedaj ne ve več, kaj naj počne sam se seboj; nikakršne naloge nima več in se dolgočasi. Res je tako. Vendar je tak človek lahko še dosti huj prizadet. Lahko se čuti ranjenega ali užaljenega, ker nima več nobene vrednosti in veljave. Naj bo delovodja, profesor ali direktor, nenadno nima več nikogar pod seboj. Dotlej pa sploh ni vedel, koliko mu je to pomenilo za njegovo samozavest, za predstavo o samem sebi. Nad kom je še sedaj?

En sam dan in že je odrinjen. Sedaj ima nekdo drug na njegovem mestu njegovo veljavo. Opaža, kako se ljudje, ki so mu poprej vljudno izkazovali vse spoštovanje, sedaj skoraj več ne menijo zanj, ker ga ne potrebujejo več. Najhujše, kar lahko doživi, pa je, da pride na obisk v svoj nekdanji delovni kolektiv in proti svojemu pričakovanju vidi, da brez njega vse teče normalno naprej, prav tako dobro ali celo še boljše. Vsi njegovi kolegi in podrejeni so vključeni v delovni proces; z njim se komaj kdo utegne ukvarjati, pravzaprav jih celo moti.

Prav to utegne koga duševno streti. Takšen duševni zlom tudi začrta potek kasne depresije. To traja toliko časa, dokler se človek s svojim padcem ne sprijazni in ujame. Tu je strm padec od šefa do možička, ki je od svoje zveste službe ohranil le hemoroide in skromno pokojnino.

Načrtovani umik

Že leta pred upokojitvijo:

— Ničesar ne potiskajte iz zavesti, zlati pa ne bližajoče se upokojitve. Dopoveste si, da je vašemu poklicu namenjen le določen življenjski izsek, ki se sedaj končuje.

— Vprašajte se, ali tega življenjskega izseka ni preveč obvladoval poklic. Ali niste drugih stvari zanemarjali: svojih zanimanj, bližnjih ljudi, nikdar uresničenih želja?

Zavedati se morate svojih meja. Sprijaznite se s tem, kar ste doslej dosegli. Povsem nepotrebno je, da v svojih poslednjih letih v poklicu pretiravate pri delu. Upočasnite svoj ritem, kakor vlak, ki mora že dolgo pred postajo začeti zavirati.

— Mogoče je vaša samozavest spriči oblasti, ki jo imate v rokah, in ugleda vašega položaja hudo prenapihnjena. Dobro je, da o tem pogosto razmišljate. Pozneje boste veljali še nekaj let kot človek. Koliko ste pa vredni kot človek?

— Pravočasno poskrbite za prehod na spremenjene gnotne razmere. Če vam bo upokojitev omejila življenjske pogoje, začnite že prej skromneje živeti. Če boste potem morali tudi stanovati skromneje, je bolje, da se preselite že nekaj let pred upokojitvijo. Selitev je čisti strup. Huda obremenitev je in zahteva spremembo vseh navad.

Po upokojitvi:

— Prva leta ne obiskujte svoje delovne organizacije.

— Najdite si raje nov krog znancev. Prejšnji delovni tovariši vam postanejo primer-

Na sprehodu (foto Joco Žnidaršič)

na družba šele tedaj, ko se tudi sami upokojijo.

— Za prehod si poiščite nove poklicne cilje: zaposlitev s polovičnim delovnim časom, svetovalstvo ali pa zelo aktivno društveno življenje. Ponavadi so konjički, ki jih lahko opravljate doma, prešibka opora.

— Prisilite se, da boste dnevno vrabili del časa za telesno udejstvovanje: vrtnarjenje, potovanje, ribolov, plavanje, umetno obrt. Premalo vključujemo v ta okvir biljard in kegljanje. Teh opravil si ne navedite preveč lahkinih in jih vzemite kot preskušnjo. Goojitev orhidej vam bo prinesla več zadovoljstva kakor oskrbovanje grede graha.

— Kulturno udejstvovanje vam je verjetno zavrnil poklic. Sedaj lahko to zamudo nadoknadite ali pa to področje nanovo odkrijete.

— Če navzlic temu ne gre, pojdite mirno k psihoterapevtu. Tudi psihofarmaki vam lahko marsikaj olajšajo.

Samomor kot bolezen

Znani sodobni raziskovalec samomorilnosti K. Thomas ugotavlja: »Samomorilec skoraj nikdar ni odgovoren za svoje dejanje, kajti samomor je konec dolgotrajne bolezni.«

Poskušajmo skupaj najti začetek tega razvoja:

Samomorilec je malokdaj duševno zdrav

Nasproti takšnemu pogledu so včasih poudarjali tako imenovani bilančni samomor: Človek, ki se znajde v položaju brez izhoda, napravi obračun in pride do sklepa, da mu ne ostaja ničesar drugega, kakor da se svobodno odloči za smrt. Tako se tudi v resnici zgodi.

Toda psihiatri pravijo, da je pri vsakem človeku, ki se dokoplje do takšnega sklepa po še tako hladnokrvnem obračunu, vselej mogoče odkriti kako duševno motnjo. To velja celo za takšen primer, kakršen je čisto navajan »normalni« samomor Jochena Keplerja. Svojo pot do konca je opisal v svoji knjigi »V sencih tvojih kril«, ki ni nič zaostaja za »Dnevnikom Anne Frank«. V tretjem raju se je kot veren kristjan težko je reči: čeprav kristjan ali prav zaradi tega, ker je bil kristjan odločil za smrt, skupaj s svojo židovsko ženo in židovsko hčerko. Dejanje je bilo po vstisu zares čista, resna pogumna bilanca. Toda njegovi zapiski v dnevniku so razodevali, da je že kot šolar »bolel na živih« in je moral opustiti solanje za vse leto.

Če v resnici gledamo na samomor kot na konec bolezni, se nam marsikaj razjasni. Tako prodremo do izvora te bolezni, tudi do njenih blažjih oblik.

Nekateri obupani bolniki žele od zdravnika »spalno kuro«, da bi se tako umaknili iz stiske. Prehodu trpe in ne vzdržijo več. Ven-

dar imajo dovolj samoohranitvenega nagona in nočejo zavreči vsega svojega življenja. Zele si pravzaprav nekakšen začasn samomor. Taki primeri nas nauče nečesa pomembnega: Človek tako rekoč v resnici ne želi stopiti v smrt, temveč le stopiti iz življenja.

To je velika razlika in to načelo velja tudi pri »uspešnih« samomorih.

Mnogi drugi se žele umakniti iz resničnosti s pomočjo kemije: Vzamejo velike količine uspaval ali psihofarmakov.

Če se nekdo za kratko obdobje tako omani in tako razplete svoj problem, se mogoče reši. Njegovi konflikti so ga zgneli v živčni klobčič, izčrpan je in komaj še sposoben razumnega razmišljanja. Beg v spanje ga duševno opomore in ta oddih potrebuje, da lahko svoj položaj bolj objektivno pregleda in najde ustrezno rešitev ali pa se sprijazni z neogibno odpovedjo. To je pravzaprav zgolj normalna pot, kako člo-

Slobodan Nešović — Velika zarota

Cordell Hull: Nekorektno ravnanje Britancev

Diplomatska igra okrog nove Jugoslavije

Verjetno je sam Roosevelt mislil, da je bilo to neprijetno vprašanje likvidirano s kompromisom z Britanci. Gotovo je bil vesel, da ne bo imel več toliko skrbi zaradi teh balkanskih problemov.

Toda ko mu je Hull poslal še MacVeighovo poročilo in ga pomenljivo vprašal, ali se ni morda kaj spremenilo v politiki vlade glede na dogovore med Churchillom in Stalinom, je Roosevelt z lakonskim pisnom, od vseh komplimentov, ki jih nalaga lepo vedenje, in jih dela človek, ko sporoča neprijetne stvari, poslal Cordellu Hullu tole pismo!

»Dragi gospod sekretar, V odgovoru na vaše pismo z dne 29. junija, v katerem poizvedujete po našem stališču do dogovora med britansko in sovjetsko vlado v grških in romunskih zadevah, vam prilagam parafraze ali izvlečke iz poslanic, ki sva jih s premierom izmenjala v tem vprašanju. F. D. R., I. r.«

To je na kratko pomenilo: ostane vse, kot je on, Roosevelt, odločil že 12. junija.

Miss Tully, predsednikova dolgoletna tajnica, je temu kratkemu pismu po Roose-

veltovem nalogu priložila kopije vseh dokumentov, ki sta jih Churchill in predsednik izmenjala od 8. do 12. junija. In s tem je bil ves ta predmet praktično dan ad acta.

Nov nesporazum

Toda ni minilo dosti dni in v angloameriškem zavezništvu so se spet pojavili nesporazumi, in to ob vprašanju, za katero so mislili, da je ad acta.

Pobuda za te nove nesporazume je spet prišla iz Downing Streeta in Foreign Officea. Tako je vsaj razvidno iz zaupnih dokumentov iz Rooseveltovega arhiva State Departmenta.

Kot je videti, se Britanci niso nič naučili iz predsednikove »mučne poslanice zadržane graje« z dne 23. julija 1944.

V Beli hiši je spet zavladalo nemajhno razburjenje. Britanski premier se je spet brez predhodnega posvetovanja z ameriškim predsednikom odpravil na pot v Moskvo. Za namen tega nenadnega potovanja v ZSSR niso vedeli nič določnega. Sicer pa tega ni vedel niti gostitelj v Kremlju. Tako vsaj je Stalin obvestil Roosevelta.

To je zadostovalo, da so v Rooseveltovem štabu spet dali znamenje, da je treba biti previden. Spet je zavladal, milo rečeno, občutek nelagodja in neprikritega nezadovoljstva z londonskim zaveznikom. V plini negotovanja, ki je grozila z nevihto, so se odgovorni dejavniki v Rooseveltovi vladi hitro posvetovali med seboj.

Ko je novica prišla do ušes uradnega Washingtona, je očito ostal miren samo predsednik Roosevelt in ni izgubljal zaupanja v svojega britanskega zaveznika. Nagibal se je celo k temu, da bi svojemu prijatelju želel srečno pot, če se mu že ne more pridružiti. V tem smislu so pripravili za Rooseveltov podpis tole strogo zaupno poslanico »bivši mornariški osebi«:

»Vaš dopis št. 790. Želim vam dosti uspeha med vašim obiskom pri stricu Joeju. (V zaupni korespondenci med Churchillom in Rooseveltom je vzdevek stric Joe pomenil Josifa Visarionoviča Stalina, »bivša mornariška oseba« pa je bil psevdonim Winstona Churchilla).

General Deane ima naše načrte za Daljni vzhod in verjetno jih je že posredoval Sovjetski zvezi.

Harriman bo na voljo za nasvete in posvetovanja.

Kar zadeva Dumbarton, upam, da boste našli pot za sklenitev sporazuma med tremi velesilami.«

Na ta osnutek brzojavke, ki ga je verjetno po Rooseveltovem nalogu pripravil polkovnik Richard Park, mlajši iz štaba Bele hiše, je predsednik s svojo drhtečo roko pripisal zadnji stavek: »To ni upanje, temveč nujnost za vse tri. Neuspeh je nepojmljiv.«

Roosevelt, I. r.«

K takemu osnutku odgovora Churchillju je imel najožji Rooseveltov štab več pomembnih pripomb, tako da ta poslanica, ki jo je bil predsednik že parafiral, sploh ni bila odposlana. Predsednikovi svetovalci in člani vlade so bili odločno proti temu besedilu, dejansko proti takemu, »poceni« strinjanju s ponovnim nekorektnim ravnanjem britanskega premiera. Istega dne so se v Beli hiši nadaljevala živahna posvetovanja o stališču, ki bi ga moral predsednik imeti do bližnjega sestanka med Churchillom in Stalinom, ki je bil sklican, ne da bi bila ameriška vlada o tem predhodno obveščena. Na tem posvetovanju je bilo, ne brez bridkosti, ugotovljeno, da Winston Churchill nadaljuje s svojo politično prakso izvršenega dejstva tudi do vlade ZDA in da po stari navadi še vedno nekaj počne

tudi za hrbot predsednika Združenih držav in njegove vlade. Tistega dne so na temelju spremenjenega mnenja in dogovora o stališču, ki ga mora Bela hiša zagovarjati v tem konkretnem primeru, pripravili popolnoma novo, dosti obsežnejše besedilo poslanice, v kateri so bile spet blage, zadržane graje na račun britanskega premiera. Svetovalci in sam predsednik so sprevideli, da poziv Winstona Churchilla, naj bi se pogovorov v imenu ZDA udeležil Averell Harriman, dejansko z ene strani pomeni, da Churchill odhaja v Moskvo tako rekoč tudi z Rooseveltovim pooblastilom, in z druge strani, da že navzočnost Averella Harrimana na pogovorih pomeni določeno obveznost, ki jo Združene države Amerike vnaprej prevzemajo. S tem ni bil voljan nihče soglašati ne v štabu Bele hiše ne vladi, zlasti pa ne Roosevelt. Po teh posvetovanjih je Roosevelt spremenil prejšnje mnenje, o čemer pričra njegova nova poslanica:

Žolč v tajni poslanici

»Št. 626, 4. oktobra 1944 Predsednik osebno premieru. Dobro lahko razumem razloge, zaradi katerih ste mnenja, da mora priti do osebne sestanke med vami in stricem Joejem, preden se bomo sestali mi trije. Vprašanja, ki jih boste tam obravnavali, seveda zelo zanimajo ZDA in prepračen sem, da se s tem strinjate. Tudi jaz sem o tem obvestil strica Joeja. Vendar je naravno, da Averell ne bo mogel prevzeti nikakršnih obveznosti — nikomur ne morem dovoliti, da bi se vnaprej zavezoval. Lahko me bo ne-nehno v celoti obveščal in sporočil sem mu, naj se vrne in mi predloži sporočilo, brž ko se bo konferenca končala.

Žal mi je, da ne bom mogel biti osebno z vama, vendar sem pripravljen na sestanek v troje kadarkoli po naših volitvah, za katere bo vaš sestanek s stricem Joejem koristen uvod, in v tem smislu sem obvestil strica Joeja.

Tako kot vi tudi jaz pripisujem največji pomen trajni enotnosti naših treh držav. Toda žal se ne morem strinjati z vami, da zdaj ni mogoče načeti vprašanja glasovanja. To je vprašanje, ki ga lahko mi trije, o tem sem prepričan, skupaj obravnavamo in upam, da boste odložili razpravo o njem

do našega sestanka. Navsezadnje ni nikakršne trenutne potrebe po tem vprašanju, ki je tako neposredno povezano z javnim mnenjem v ZDA in v Veliki Britaniji in v vseh združenih narodih.

V svoji poslanici je Roosevelt, tako kot v prvem osnutku, osebno vnesel nekaj praprakov in blažil izraze in je kot predzadnji odstavek sam pripisal:

»Zahtevam od vojaških atašeev v Moskvi, da vam izročijo poročilo našega združene štaba, ki je bilo poslano Stalinu.«

To poslanico je Roosevelt tehtal v vseh nadrobnostih, da ne bi užalostil svojega londonskega partnerja, in jo je končal:

»Najlepše želje vam pošiljam in nestrpnno pričakujem novic, kako se bo zadeva odvijala.«

Četudi Roosevelt ni v celoti sprejel besedila poslanice, ki ga je bil predelal admiral Leahy, in tudi ni sprejel vseh pripomb Harryja Hopkinsa, je v resnici izlil svoj žolč v sifirani, strogo tajni poslanici Averella Harrimanu. V njej je izrazil veliko bojazan nad Churchillovim ravnanjem in povedal, da ne želi, da bi ga Britanci zapletli v vojno zaradi — Balkana.

Poslanica britanskemu premieru je bila sicer napisana s pretehtanimi, izbranimi besedami, toda Churchill je spravi la slabo voljo, ker jo je verjetno bral med vrsticami in je razumel, kaj je prijatelj v Beli hiši mislil o tem njegovem ravnanju.

Toda to je nova in zelo dolga zgodba. Zato se je treba opreti na tisto, kar je Harriman kot Rooseveltov »nemi« opazovalec poročal Beli hiši. V ta namen je treba očitno upoštevati zaokroženo poročilo, ki so ga o delitvi vplivnih območij, dogovorjeni med Churchillom in Stalinom, pripravljali za Harryja L. Hopkinsa na temelju Harrimanovih in Churchillovih brzojav iz Moskve. Tukaj so najvažnejši deli dokumentov, ki se nanašajo na balkanske države, o katerih so se Churchill in Stalin, Eden in Molotov pogovarjali na celi seji oktobra 1944.

Tako je v točki 3 poslanice z dne 29. septembra zapisano, da je Winston Churchill, ko je poročal ameriškega predsedni-

